

Мурзановська А. В.,*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»***Пожар В. Г.,***кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МЕДІАЦІЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Анотація. Стаття присвячена медіації як одному зі способів реалізації концепції відновного правосуддя. Визначена зміна поглядів на правосуддя та розгляд можливостей медіативного методу у вирішенні кримінально-правового конфлікту. Окреслені основні принципи відновного правосуддя загалом та медіації зокрема. Аналізуються проблеми інституціоналізації медіації у кримінальному провадженні України, у зв'язку з чим досліджена специфіка правового регулювання медіації у кримінальному процесі Польщі.

Робиться висновок про необхідність дослідження питань щодо: стадії кримінального провадження, на якій можливо ініціювати проведення медіації; категорії кримінальних проваджень, де допустимо застосовувати медіацію; наявності особливостей практики застосування медіації щодо неповнолітніх та повнолітніх правопорушників; порядку закріплення безпосередньої процедури медіації; правових наслідків проведення медіації та укладення угоди про примирення; правового статусу організацій, які надають послуги з медіації; механізму фінансування проведення медіації.

Підкреслена значущість відновного правосуддя, яка виражається в ефективному вирішенні кримінально-правового конфлікту, визначена необхідність дослідження перспектив запровадження і застосування відновного правосуддя в Україні. Доводиться, що доцільним є врахування досвіду Польщі щодо неможливості проведення медіації суддею, адвокатом, юридичним консультантом або іншою особою, яка працює в суді, прокуратурі або іншому органі, до компетенції якого входить притягнення конкретної особи до відповідальності, тобто наявності вимоги до несумісності медіатора з іншою кримінально-процесуальною діяльністю (крім зазначених в ч. 1 ст. 469 КПК слідчого, прокурора або судді). Вельми слушним є досвід Польщі в частині застосування медіації до широкої категорії кримінальних справ та її правових наслідків: в одних випадках успішно проведена медіація є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності, а в інших – враховується судом як пом'якшуюча обставина під час призначення особі покарання, при цьому в КПК України мають бути чітко визначені всі правові наслідки медіації. Крім того, заслуговує на увагу досвід Польщі щодо проведення медіації на будь-якій стадії кримінального провадження, у тому числі і після винесення вироку, що дасть можливість реінтегрувати засудженого у соціальну спільноту та забезпечити пріоритет відновної складової частини системи кримінальної юстиції.

Ключові слова: відновне правосуддя, консенсус, медіація, медіатор, примирення, угода.

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується процесами глобалізації, взаємопроникненням культур та економік, зростаючим впливом інформаційних технологій і, як наслідок, значним ускладненням соціальних відносин та виникаючих конфліктів, для вирішення та врегулювання яких необхідні й відповідні підходи та способи їх вирішення. Відносно новим явищем у кримінальному процесі, що відповідає сучасним реаліям, можна назвати відновне правосуддя, яке вимагає переосмислення кримінального судочинства з погляду принципово нової парадигми.

Найпоширенішою формою відновного правосуддя у кримінальному провадженні є медіація. На процес запровадження та подальший розвиток медіації в зарубіжних країнах вплинула низка чинників, які за своєю суттю є тотожними і для України, – розчарування в можливостях системи кримінальної юстиції знизити рівень злочинності; фактичне виключення потерпілого з процесу прийняття рішення стосовно правопорушення; бажання змінити спрямування системи кримінальної юстиції в бік автономного та консенсуального принципу вирішення кримінально-правових конфліктів [10, с. 176].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї теми. Вивченню примирних процедур у літературі приділяється доволі значна увага, проте серед робіт, присвячених безпосередньо питанням впровадження інституту медіації в кримінальному провадженні України, проблемам його нормативно-правового регулювання, визначення процесуального статусу медіатора, можна назвати не так і багато робіт, серед яких необхідно виділити праці вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як: А.А. Арутюнян [2], В.В. Землянська [5], Л.М. Карнозова [6], Ю.І. Микитин [7], Н.В. Нестор [10] та інші. Окремі питання відновного правосуддя загалом та медіації зокрема були предметом обговорення під час Міжнародної науково-практичної конференції «Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)» [8]. Проте проблеми щодо запровадження медіації в кримінальному процесі України потребують свого подальшого дослідження.

Метою статті є розгляд медіації як одного зі способів реалізації концепції відновного правосуддя та визначення можливостей медіативного методу у вирішенні кримінально-правового конфлікту, що передбачає необхідність аналізу проблем інсти-

туціоналізації медіації в кримінальному провадженні України, у зв'язку з чим досліджена специфіка правового регулювання медіації в Польщі та можливості його врахування під час запровадження в кримінальному процесі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначається в літературі, жодна судова система не може забезпечити ефективне вирішення всіх категорій кримінальних правопорушень, і Україна тут не виняток. Основною рушійною силою розвитку альтернативних способів вирішення кримінальних спорів є недостатня ефективність роботи судової системи під час розгляду окремих категорій справ, що може полягати в перевантаженості судів, тривалості судового розгляду, некваліфікованому розгляді справ, а також інших недоліках, властивих судовій системі тієї чи іншої держави [1, с. 9].

Крім того, на сучасному етапі розвитку кримінального процесу актуалізується питання щодо диференціації кримінально-процесуальної форми, яка розглядається як: специфічний спосіб (метод) (глобальна та локальна); спосіб юридичної техніки; певна форма спеціалізації (функціональна та структурна); принцип тощо [докладніше: 14, с. 185–213; 13, с. 42–45], проте головним при цьому є доведена часом доцільність та корисність диференційованих порядків провадження, а диференціація кримінального судочинства є «історичною тенденцією, і всі сучасні держави Європи прагнуть її розширення» [13, с. 45–46].

Практика відновного правосуддя поширена як у Європі, так і далеко за її межами, зокрема в Австралії, Новій Зеландії, Канаді, Південній Африці та США. Впровадження відновного правосуддя є пріоритетним компонентом світової політики, спрямованої на забезпечення модернізації кримінального правосуддя, і воно знайшло своє відображення у законодавстві багатьох країн як новий та сучасний підхід до системи кримінального судочинства.

Відновне правосуддя – це будь-який процес, який дозволяє тим, кому була завдана шкода, та тим, хто несе відповідальність за таку шкоду, у разі їх добровільної згоди активно брати участь у вирішенні питань, що виникають у зв'язку зі вчиненням правопорушення, за посередництва спеціально підготовленої та неупередженої третьої сторони (Рекомендації СМ (2018)8, ст. 3).

Особливе значення має визначення принципів відновного правосуддя, яке має ґрунтуватись, як слушно зазначалось у літературі, як на загально визначених правових засадах (гуманізм, законність, диспозитивність, рівність перед законом, повага до гідності особи), так і на спеціальних принципах, серед яких можна виділити такі, як: добровільність; консенсус; відновлення стану потерпілого; повне відшкодування шкоди; участь представників громади тощо. Проте необхідно також взяти до уваги, що в Рекомендації КМ Ради Європи 2019 р. визначені основні принципи відновного правосуддя, серед яких названі: принцип активної участі зацікавлених сторін (ст. 13); принцип виправлення завданої шкоди (особам, відносинам та громадськості) (ст. 13); рівна увага до потреб та інтересів сторін (ст. 14); фокус на відшкодуванні збитків, реінтеграції та досягненні взаємного розуміння, діалог (ст. 14); добровільність (ст. 16); конфіденційність (ст. 17); незалежність та неупередженість (ст. 20).

Існують різні моделі (форми) відновного правосуддя, зокрема: програма примирення потерпілих і правопорушників («медіація», «посередництво», «конференції жертв і правопорушників»); сімейні конференції; «кола правосуддя». Крім

названих, у літературі виділяють ще одну модель альтернативного способу вирішення кримінально-правових конфліктів, а саме – трансакцію, яка існує в голландсько-бельгійській системі правосуддя. Її сутність полягає в тому, що правомочні органи (прокуратура, а в Нідерландах і поліція) відмовляються від кримінального переслідування особи, якщо вона заплатить у казну встановлену в кожному конкретному випадку грошову суму [див.: 3, с. 71, 123; 13, с. 51].

Медіація у кримінальному процесі розглядається як добровільний і конфіденційний процес, який спрямований на вирішення кримінально-правового конфлікту між потерпілим та обвинуваченим (підсудним) за участю нейтральної особи (медіатора) [7, с. 11].

Відповідно до Рекомендації Ради Європи № R(99)19 щодо принципів організації медіації у кримінальних справах, медіація у кримінальних справах повинна мати місце тільки тоді, коли всі сторони добровільно дійшли згоди з цього приводу. Сторони також можуть відмовитися від своєї згоди на будь-якому етапі проведення медіації. Будь-які обговорення під час зустрічі мають конфіденційний характер та не можуть використовуватися в майбутньому, окрім випадків, коли наявна згода сторін. Медіація у кримінальних справах має бути доступним заходом. Медіація у кримінальних справах має бути доступною на будь-якій стадії правосуддя. Медіація є незалежною та автономною в межах кримінальної юстиції [9, с. 701].

Особливо цікавим є досвід Польщі, адже ця країна Східної Європи, яка не так давно приєдналася до Європейського Союзу та оголосила про запровадження правової реформи, спрямованої на підвищення рівня демократизації кримінального судочинства, є вельми важливою і для України, яка прагне до вступу в Європейський Союз. Насамперед це зумовлено тим, як підкреслюється в літературі, що обидві країни після розпаду соціалістичного табору зіткнулися із серйозними та певною мірою тотожними економічними, політичними, правовими та соціальними проблемами тощо. У Польщі, як і в більшості країн Європи, медіація спочатку застосовувалася на практиці, а вже потім була закріплена на законодавчому рівні [12, с. 27].

Історія розвитку медіації в Польщі починається з 1992 р., коли група співробітників Управління узгодження Сенату разом із представниками Управління головного товариства пенітенціарної опіки відвідали м. Кельн (Німеччина), де ознайомилися з діяльністю місцевих організацій, що проводили медіацію у справах неповнолітніх правопорушників. Отримана інформація сприяла формуванню Ініціативної групи із запровадження медіації в Польщі, що була офіційно створена в грудні 1995 року та існувала при управлінні головного товариства пенітенціарної опіки. Одним із найважливіших завдань ініціативної групи було запровадження медіації як окремої правової інституції в польському правосудді. Окрім того, зазначена група також активно займалася підготовкою відповідних змін до кримінального та кримінального процесуального законодавства, які прийняті у 1997 р. У межах діяльності ініціативної групи вперше почали проводитися навчання осіб, які мають намір стати медіаторами [4, с. 22].

У 2000 р. було створено громадську організацію «Польський центр медіації» (Polskie Centrum Mediacji), що дало новий вагомий поштовх для розвитку програм відновного правосуддя у Польщі. Саме ця організація стала найактивнішим ініціатором оновлення інституту медіації у кримінальному

процесі Польщі, робота членів та медіаторів центру була зосереджена на поширенні ідеї медіації в широкому розумінні, як альтернативного способу розв'язання конфліктів та спорів. У подальшому на території всієї країни з'явилися осередки, в яких була реалізована експериментальна програма медіації у справах із неповнолітніми правопорушниками, організована Польським центром медіації разом із 8 окружними судами за підтримки Міністерства юстиції Польщі. Під час розроблення цієї програми було взято до уваги основні принципи ювенального права, польські традиції та основні міжнародні стандарти у сфері медіації. Вимоги щодо професійних навичок, нейтральності та неупередженості посередників також були окреслені як основні стандарти. Одержані результати довели, що посередництво є досить ефективним засобом урегулювання конфлікту між сторонами: понад 90% домовленостей надалі було виконано в повному обсязі [11, с. 256].

У вересні 2004 р. за ініціативи Польського центру медіації проводиться експериментальна програма «Медіація – форма відновлення справедливості» в трьох маленьких містах: Білгорай, Леска, Урсинов. Основними цілями програми були: 1) реінтеграція правопорушника в місцевій громаді; 2) захист населення; 3) вирішення конфлікту шляхом активної участі обох сторін; 4) забезпечення більш оперативної та реальної компенсації для потерпілого; 5) зниження почуття страху перед злочинністю; 6) можливість вираження сторонами своїх емоцій та переживань; 7) скорочення рецидиву; 8) зменшення судових витрат [10, с. 88].

З 1 грудня 2005 р. запроваджено оновлену програму «Повернення додому – застосування відновного правосуддя в соціальній реінтеграції неповнолітніх правопорушників». Цільовою групою проекту є неповнолітні правопорушники, які перебувають у виправних установах, навчальних центрах або під наглядом служб пробачії. Цей проект спрямований на запровадження відновного правосуддя та зосереджений на двох елементах: відповідальності й активному залученні місцевих громад у процес. У довгостроковій перспективі можна сподіватися, що проект приведе до зниження правопорушень серед неповнолітніх. Основними завданнями цієї програми є: 1) поширення відповідних ідей шляхом підготовки інформаційних матеріалів та розповсюдження їх в установах допомоги і догляду за дітьми та підлітками; 2) переконання фахівців, що працюють у сфері злочинності неповнолітніх, щодо ефективності та подальшого застосування медіації; 3) навчання фахівців для проведення примирення сторін [10, с. 88–89].

Згідно з польським законодавством, медіація не може бути проведена суддею, адвокатом, юридичним консультантом або іншою особою, яка працює в суді, прокуратурі або іншому органі, до компетенції якого входить притягнення конкретної особи до відповідальності. Тобто польським законодавцем передбачено вимоги до несумісності медіатора з іншою кримінально-процесуальною діяльністю. Також було встановлено, що Міністр юстиції Польщі визначає умови, що пред'являються установам і особам, уповноваженим на проведення посередництва, методи їх призначення, обсяг та умови їх доступу до матеріалів справи, а також способи й основні етапи проведення такої процедури, маючи на увазі необхідність її ефективної реалізації [10, с. 92].

В Україні кримінальне процесуальне законодавство не містить нормативного регулювання ні медіації в криміналь-

ному провадженні, ні процесуального статусу медіатора, ні чітких правових наслідків медіації (точніше – певної медіаційної угоди, а не лише досягнення консенсусу або примирення, які можливі й без проведення медіаційних процедур). Так, у ст. 469 КПК України лише йдеться про можливість домовлятися стосовно умов угоди іншої особи, яка не є учасником конкретного провадження, але участь цієї особи повинна бути погоджена сторонами кримінального провадження. Згоду на участь цієї особи повинні дати як сам потерпілий, так і підозрюваний або обвинувачений. Не мають права брати участь у домовленості стосовно угоди про примирення слідчий, прокурор, а також суддя. Як зазначають автори Науково-практичного коментаря до КПК України, маються на увазі особи, які є медіаторами [9, с. 701].

Тому в літературі існують обґрунтовані пропозиції щодо необхідності прийняття спеціального Закону України «Про медіацію в кримінальному процесі», де мають бути визначені принципи та порядок проведення медіації, правовий статус медіатора, порядок його набуття та припинення, гарантії діяльності медіатора, а також низка інших питань організаційного характеру [10, с. 166]. Щодо процедури медіації у літературі пропонується виокремлювати етапи медіації в межах кримінального процесу (ініціювання проведення медіації, направлення медіатору інформації про обставини справи для проведення медіації, прийняття процесуального рішення за результатами медіації) та етапи проведення безпосередньо самої медіації поза межами офіційних процедур (проведення підготовчого засідання, процес переговорів, складання звіту медіатора за результатами проведеної медіації) [10, с. 47].

Загалом же можна зробити висновок, що в Україні медіація між потерпілим і правопорушником – це переважно автономний процес, що відбувається поза межами кримінального судочинства завдяки унікальним механізмам співпраці, розробленим через відсутність хоча б якоїсь нормативно-правової бази для медіації в кримінальних справах, і введеним у дію угодами про співпрацю, які уклали зацікавлені сторони на місцевому рівні. Такі відновні програми є результатом пілотних ініціатив, що підтримуються насамперед іноземними донорами та в деяких випадках – місцевою владою. На жаль, нині існуючий стан речей не зазнав суттєвих змін. Хоча необхідно підкреслити, що в Україні успішно реалізовані та реалізуються низка проєктів, серед яких можна назвати «Підвищення поінформованості суддів та адвокатів щодо медіації та обізнаності громадян про медіацію для покращення доступу до правосуддя та підвищення ефективності судової влади» (USAID, Українська Академія медіації); Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину» (Координаційний центр (БПД), метою якого є забезпечення відшкодування заподіяної шкоди, максимально раннє виведення неповнолітніх правопорушників із кримінального процесу з обов'язковим ужиттям узгоджених заходів для їх ресоціалізації та запобігання повторним злочинам; «Впровадження відновного правосуддя в Україні» (Інститут миру і порозуміння у співпраці з Верховним Судом), метою якого є зміцнення стійкості українських громад шляхом застосування відновного правосуддя для попередження злочинності, врегулювання конфліктів та підтримки примирення. Зроблені висновки та рекомендації за їх результатами мають бути предметом вивчення та знайти своє практичне

втілення в реалізації різних форм відновного правосуддя загалом та медіації зокрема.

Висновки. Медіація є однією із форм відновного правосуддя, яке можна розглядати як новітній та прогресивний підхід до реакції держави на злочинні прояви в суспільстві та розв'язання конфліктів у кримінальному процесі, тому необхідним є дослідження як теоретичних основ та форм відновного правосуддя, так і міжнародних стандартів та європейського досвіду щодо його правової регламентації та практичної реалізації.

Особливої уваги заслуговують дослідження питань щодо: стадії кримінального провадження, на якій можливо ініціювати проведення медіації; категорії кримінальних проваджень, де допустимо застосовувати медіацію; наявності особливостей практики застосування медіації щодо неповнолітніх та повнолітніх правопорушників; порядку закріплення безпосередньої процедури медіації; правових наслідків проведення медіації та укладення угоди про примирення; правового статусу організацій, які надають послуги з медіації; механізму фінансування проведення медіації.

Значущість відновного правосуддя виражається в ефективному вирішенні кримінально-правового конфлікту, а тому особливої уваги заслуговують дослідження перспектив запровадження і застосування відновного правосуддя в Україні та медіації зокрема. При цьому, крім іншого, доцільним є врахування досвіду Польщі щодо неможливості проведення медіації суддею, адвокатом, юридичним консультантом або іншою особою, яка працює в суді, прокуратурі або іншому органі, до компетенції якого входить притягнення конкретної особи до відповідальності, тобто наявності вимоги до несумісності медіатора з іншою кримінально-процесуальною діяльністю (крім зазначених в ч. 1 ст. 469 КПК слідчого, прокурора або судді). Велими слухним є досвід Польщі в частині застосування медіації до широкої категорії кримінальних справ та її правових наслідків, а саме: в одних випадках успішно проведена медіація є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності, а в інших – враховується судом як пом'якшуюча обставина під час призначення особі покарання. При цьому в КПК мають бути чітко визначені всі правові наслідки медіації. Крім того, заслуговує на увагу досвід Польщі щодо проведення медіації на будь-якій стадії кримінального провадження, у тому числі і після винесення вироку, що дає можливість ефективно реінтегрувати засудженого у соціальну спільноту та забезпечити пріоритет відновної складової системи кримінальної юстиції.

Література:

1. Альтернативні способи вирішення спорів у кримінальному провадженні / Волкотруб С.Г., Крушинський С.А., Луцик В.В. та ін.; під ред. У. Гельманна, В.В. Луцика. Хмельницький: Хмельницький універ-т управління та права, 2015. 204 с.
2. Арутюнян А.А. Медіація в уголовном процессе: автореф. дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.09. Москва, 2012. 20 с.
3. Головка Л.В. Альтернативы уголовного преследованию в современном праве. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. 544 с.
4. Добеєвська Е. Стан медіації в Польщі. Розвиток медіації в Україні. Польсько-українська співпраця: збірник статей / наук. редактор І.А. Войтюк. Київ, 2004. С. 22.
5. Землянська В.В. Відновне правосуддя: процедури примирення у кримінальному провадженні. *Право України*. 2008. № 12. С. 89.

6. Карнозова Л.М. Введение в восстановительное правосудие (медиация в ответ на преступление) : монография. Москва : Проспект, 2014. 264 с.
7. Микитин Ю.І. Відновне правосуддя у кримінальному процесі: міжнародний досвід та перспективи розвитку в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2010. 20 с.
8. Мурзановська А.В. Відновне правосуддя: окремі методологічні аспекти досліджень правового регулювання та практики застосування в Україні. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)* : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С.В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 288–291.
9. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України / За редакцією С.В. Ківалова та С.І. Кравченко. Одеса : Фенікс, 2020. 924 с.
10. Нестор Н.В. Запровадження медіації в кримінальному процесі України: проблеми теорії та практики: монографія. К.: Алерта, 2018. 182 с.
11. Поліщук М.Я. Становлення медіації як альтернативного способу вирішення спорів: досвід Польщі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. С. 256.
12. Розвиток медіації в Україні. Польсько-українська співпраця: збірник статей / наук. редактор. І.А. Войтюк. Київ, 2004. С. 27.
13. Сучасний кримінальний процес країн Європи: монографія [В.В. Луцик, В.А. Савченко, В.І. Самарін та ін.]; за ред. В.В. Луцика та В.І. Самаріна. Харків: Право, 2018. 792 с.
14. Трофименко В.М. Теоретичні та правові основи диференціації процесуальної форми у кримінальному судочинстві: монографія. Х.: ТОВ «Оберіг», 2016. 304 с.

Murzanovska A., Pozhar V. Mediation in the criminal procedure: experience of Ukraine and Poland

Summary. The article is dedicated to mediation as one of the modes to implement the concept of restorative justice. The change of views on justice and consideration of possible mediative methods to deal with criminal legal conflict have been defines. The basic principles of restorative justice in general and mediation in particular have been outlined. The problems of institutionalization of mediation in the criminal proceedings of Ukraine have been analysed and in relation to that – the specifics of legal regulation of mediation in criminal procedure of Poland have been researched.

It is concluded that it is necessary to examine the following issues: the stages of criminal proceedings when it is possible to initiate mediation; categories of criminal proceedings where it is admissible to apply mediation; availability of features of the practice of mediation for juvenile and adult offenders; the procedure for consolidating the mediation procedure; legal consequences of mediation and conclusion of a conciliation agreement; the legal status of organizations that provide mediation services; mechanism for financing mediation.

The importance of restorative justice, which is expressed in the effective settlement of criminal legal conflict, has been emphasized, and the need to study the prospects for the introduction and application of restorative justice in Ukraine has been identified. The article underlines that it is important to take into account the experience of Poland on the impossibility of mediation by a judge, lawyer, legal adviser or other person working in a court, prosecutor's office or other body whose competence includes bringing a person to justice, i.e. the requirement of incompatibility in the criminal proceedings

(except for those specified in Part 1 of Article 469 of the Criminal Procedural Code – the investigator, prosecutor or judge). Poland's experience in applying mediation to a wide range of criminal cases and its legal consequences is valid: in some cases, a successful mediation is a ground for exemption from criminal liability, and in others – this is considered by the court as a mitigating circumstance while determining a punishment. Therefore, the Criminal Procedural Code of Ukraine must

clearly define all the legal consequences of mediation. In addition, the experience of Poland in conducting mediation at any stage of criminal proceedings, including the post-trial stage, is noteworthy that will make it possible to reintegrate the convict into a social community and ensure the priority of the restorative component of the criminal justice system.

Key words: restorative justice, consensus, mediation, mediator, reconciliation, agreement.